

แนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
กลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง
GUIDELINES FOR EDUCATIONAL ADMINISTRATION INTEGRATING SELF -
SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY OF CHAOPRAYA CENTER ANGTHONG
PROVINCE EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

^[1]สุภาวดี พิติเขตต์ Supawadee Pitikhet ^[2]ลำพอง กลมกุล Lampong Klomkul
^[3]ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ Yudthawee Keawtongyai
^{[1] [2] [3]}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand
Corresponding Author E-mail: Supawadee_pit@hotmail.com

Article Received: September 08, 2024. Revised: December 23, 2024. Accepted: December 25, 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษากลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง 2) เพื่อพัฒนาวิธีการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษากลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง จำนวน 164 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสถานศึกษากลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงอันดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีผลการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านบริหารทั่วไปอยู่ในระดับมาก และด้านที่ผลการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านกิจการนักเรียนอยู่ในระดับมาก 2) วิธีการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย (1) ด้านบริหารทั่วไป สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการบริหารให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนปฏิบัติการประจำปี (2) ด้านวิชาการ วิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรโดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปสอดแทรกในแผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชา (3) ด้านกิจการนักเรียน สถานศึกษาควรจัดตั้งเครือข่ายการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับชุมชน (4) ด้านบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาตามแหล่งเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาดำเนินชีวิตประจำวัน (5) ความสัมพันธ์ชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ และ 3) แนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย (1) ด้านบริหารทั่วไป มีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี (2) ด้านวิชาการ มีการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น สอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในรายวิชา (3) ด้านกิจการนักเรียน จัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (4) ด้านบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรมแลกเปลี่ยน

เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวัน (5) ความสัมพันธ์ชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วม กำหนดนโยบายสถานศึกษาโดยเชิญผู้นำชุมชน หรือผู้มีทักษะด้านอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียน การสอน

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, บูรณาการ, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the conditions of educational administration in the Chaophraya Center, Angthong Province, 2) to develop methods for educational administration integrating self-sufficiency economy philosophy, and 3) to propose guidelines for educational administration integrating self-sufficiency economy philosophy. Mixed methods research was conducted which consisted of 1) quantitative research, a questionnaire was used for data collection from a sample group of educational administrators and educational personnel in the Chaophraya Center, Angthong Province of 164 samples. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and 2) qualitative research, by using in-depth interview with 7 key informants with purposive sampling and data were analyzed by using analytic induction. The research results found that: 1) Conditions of educational administration in the Chaophraya Center, Angthong Province in overall was at a high level. When considering each aspect by ranking practices from highest to lowest found that the highest in practice was general administration and it was at a high level, and the lowest in practice was student affairs which was at a high level. 2) Methods for educational administration integrating self-sufficiency economy philosophy found that (1) General administration, educational institutions had established educational administration policies related to the philosophy of Sufficiency Economy into the annual action plan; (2) Academics, analyzing and developing the curriculum by incorporating the self-sufficiency economy philosophy into the course teaching plans; (3) Student affairs, education institutions should create a network of learning activities integrating with the self-sufficiency economy philosophy by cooperating with community; (4) Personnel, supporting personnel to attend training, seminars, and studying at various learning resources to gain knowledge and understanding about applying self - sufficiency economy philosophy in performing duties and living life; and (5) Community relations, communities participated in learning activities by applying the self - sufficiency economy philosophy in utilization. 3). Guidelines for educational administration integrating self-sufficiency economy philosophy consisted of (1) General administration, the educational institution had an analysis of the educational institution's data to be used to create policy, vision, mission, and goals of the educational institution and annual action plan; (2) Academics, having an analysis of the educational institution's curriculum and the local curriculum by inserting learning units about self-sufficiency economy philosophy into the teaching plan; (3) Student affairs, organizing activities for students to encourage students

to learn about self-sufficiency economy philosophy; (4) Personnel, encouraging personnel to attend training or seminars on self-sufficiency economy philosophy to be used in daily life; and (5) Community relations, communities participated in policy making and operations by inviting community leaders or people with professional skills to participate in teaching and learning.

Keywords: Educational Administration, Integrating, Self - Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เปลี่ยนแปลงและผันผวนอยู่ตลอดเวลาทำให้การคาดการณ์ผลกระทบในอนาคตนั้นเป็นไปได้ยาก ถึงแม้ว่าในภาพรวมแล้วประเทศไทยมีภูมิคุ้มกันในด้านต่างๆที่เพิ่มขึ้นและแข็งแกร่งแตกต่างกันไป ทั้งในระดับตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม แต่ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประเทศไทยเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติจึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นภายในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเสริมสร้างทุนที่มีอยู่ในประเทศให้เข้มแข็ง ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งใช้ประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อเตรียมพร้อมให้ประเทศสามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง แก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวันโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 มีสาระสำคัญตอนหนึ่งได้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ให้เห็นแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตน ของคนในทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) และกันระหว่างกันระหว่างกลุ่มและระหว่างชุมชน อันจะทำให้การเอารัดเปรียบกันหรือความเหลื่อมล้ำในสังคมหมดไปได้และก่อให้เกิดความพอเพียง อันเป็นเกราะที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับครอบครัวชุมชนและประเทศได้ (สิริชัย วิชโรท, 2525)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยโดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญาอารมณ์และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวทางการพัฒนาคนดังกล่าวคือ มุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีทักษะและทัศนคติที่เป็นค่านิยมที่ดีมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์มี

ทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

กระทรวงศึกษาธิการมีความตระหนักในภารกิจดังกล่าวและให้ความสำคัญกับการพัฒนาซึ่งเป็น ศูนย์กลางของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มุ่งเน้นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาประเทศจึงดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการขับเคลื่อนโครงการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม เล็งเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ความเป็นไทยโดยหน่วยงานในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการนำสู่วิถีชีวิตของประชาชน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ตามแนวพระราชดำริส และนโยบายของรัฐบาล ทั้งเป็นการเริ่มต้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาบนพื้นฐาน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษา บูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ซึ่งครอบคลุมการบริหาร สถานศึกษาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารทั่วไป 2) ด้านวิชาการ 3) ด้านกิจการนักเรียน 4) ด้านบุคลากร 5) ความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหาร สถานศึกษา โดยส่งเสริมให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ มีความพอประมาณ มีเหตุผลและ เกิดภูมิคุ้มกันแก่องค์กรในการดำเนินงานภายใต้เงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรม ดังนั้น การทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาของกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทองและพัฒนาวิธีการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาของกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อพัฒนาวิธีการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นงานวิจัยสนับสนุนเชิง ปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษากลุ่มศูนย์เจ้าพระยาจังหวัด อ่างทอง จำนวน 10 โรงเรียน คิดเป็นจำนวน 284 คน และมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 123 คน โดยการเปิดตาราง สำเร็จรูปของ R. V. Krejcie กับ D. W. Morgan และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้ 1) ผู้วิจัยได้ พัฒนาแบบสอบถามมาจากคู่มือการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และบริหาร

จัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) ซึ่งประกอบไปด้วยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านบุคลากรและความสัมพันธ์กับชุมชน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยใช้เกณฑ์กำหนดขั้นตอนน้ำหนักคะแนน 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) 2) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น 3) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) และความชัดเจนของภาษา ด้วยการตรวจและประเมินดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตรในการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) ซึ่งถือเกณฑ์ IOC มากกว่า 0.7 จึงยอมรับว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสม ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.7 – 1.00 4) นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา หรือวิธีของ Cronbach ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.982 5) นำเครื่องมือไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิทางศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามแนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์ระดับการให้คะแนนของบุญชม ศรีสะอาด ดังนี้ 1) เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อด้วยการลงรหัสคำตอบในแต่ละข้อให้เป็นตัวเลขประจำแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป 2) นำข้อมูลที่ลงรหัสแล้วรอกลงในแบบฟอร์มการลงรหัสทั่วไป (general coding form) ซึ่งเป็นการเตรียมข้อมูล เพื่อส่งไปบันทึกลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ 3) การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และ ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าเฉลี่ยของคำตอบโดยภาพรวมรายขั้นตอน/รายด้าน และรายข้อ หรือรายกิจกรรม ที่คำนวณได้นำมาแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ระยะที่ 2 การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา การบริหารการศึกษา จำนวน 7 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ และใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยให้ครอบคลุมเนื้อหากรอบความคิดของการวิจัย 2) สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีพัฒนาการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง 3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างแล้วมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในเบื้องต้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) และภาษาที่ใช้ 5) นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ แล้วนำไปสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง โดยใช้สถิติที่ใช้การวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาของกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงอันดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านบริหารทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านความสัมพันธ์ชุมชน และด้านกิจการนักเรียน ตามลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการบริหารสถานศึกษากลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทองผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารสถานศึกษากลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวม

สภาพการบริหารสถานศึกษากลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง		n = 123			
		ระดับความคิดเห็น			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.	การบริหารทั่วไป	4.11	0.59	มาก	1
2.	วิชาการ	4.08	0.58	มาก	2
3.	กิจการนักเรียน	4.07	0.60	มาก	5
4.	บุคลากร	4.08	0.60	มาก	3
5.	ความสัมพันธ์ชุมชน	4.08	0.61	มาก	4
ภาพรวม		4.07	0.60	มาก	

2. วิธีการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย

2.1 ด้านการบริหารทั่วไป เป็นภารกิจหนึ่งของสถานศึกษาที่สนับสนุน ส่งเสริมสถานศึกษาให้บรรลุตามนโยบายและมาตรฐานทางการศึกษาที่สถานศึกษาได้กำหนดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สถานศึกษามีการกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในแผนปฏิบัติการประจำปี มีการติดตามผลการดำเนินงาน แผนงาน โครงการและนำผลติดตามมาดำเนินการพัฒนาปรับปรุงแผนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและบริบทของสถานศึกษา ซึ่งในแต่ละสถานศึกษามีบริบทที่แตกต่างกันออกไป สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดผลสำเร็จคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดสภาพบรรยากาศภายในสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน

โดยการบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งดูแลและจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารงาน

2.2 ด้านวิชาการ สถานศึกษามีการวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรโดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปสอดแทรกในแผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาและส่งเสริมให้มีการจัดหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งครุมีวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมให้ครุมีการใช้สื่อและนวัตกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูผู้สอนจัดทำรายงานผลการประเมินการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำผลมาพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการเผยแพร่ผลงานผู้เรียนที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

2.3 ด้านกิจการนักเรียนคืองานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง ซึ่งเป็นงานที่นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียนตามปกติ เป็นงานที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ชีวิตและสามารถนำไปใช้ได้จริงในภายภาคหน้า สถานศึกษาจึงกำหนดแผนงานหรือโครงการโดยบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดแทรกกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนการสอน จัดตั้งชุมนุมหรือชมรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยครูวางแผนการจัดกิจกรรมโดยบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ นำปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 ด้านบุคลากรเป็นด้านที่สำคัญอีกด้านหนึ่งในการขับเคลื่อนสถานศึกษา ผู้บริหารต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคลากรเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาโดยบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บุคลากรได้ตระหนักถึงความสำคัญของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ทั้งในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน เพื่อให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และการดำเนินชีวิต สถานศึกษามีการดำเนินงานติดตามผลการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่สนับสนุนบุคลากรทางการศึกษา โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่ เพราะ หากบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนั้น ย่อมส่งผลให้บุคลากรสามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ นักเรียนได้เป็นอย่างดี สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการติดตามโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้และนำผลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินงานนั้นมีการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและสถานศึกษา คือ กระบวนการบริหารสถานศึกษาอย่างหนึ่งเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนและสถานศึกษา โดยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานหรือโครงการที่ส่งเสริมจัดการเรียนการสอนโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามามีใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา สถานศึกษามีการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ จากชุมชนเข้ามาในการบริหาร

สถานศึกษา ทั้งด้านการสนับสนุนทรัพยากร กำลังคนและทุนทรัพย์ เพื่อให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และในขณะเดียวกันสถานศึกษาก็ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนได้เข้ามาศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ สถานศึกษาและชุมชนมีการร่วมกันติดตามผลการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมโดยนำผลที่ได้จากการติดตาม โครงการหรือกิจกรรมที่บูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง

3.1 ด้านบริหารทั่วไป ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล บริบทสถานศึกษา และบริบทของชุมชน เพื่อนำมาจัดทำนโยบาย แผนปฏิบัติการประจำปี วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของสถานศึกษา ตัวชี้วัดความสำเร็จและการจัดสรรงบประมาณโดยบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ความชัดเจนและมีการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อนำผลที่ได้จากการปฏิบัติไปปรับปรุงและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

3.2 ด้านวิชาการ วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการสอดแทรกหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในแผนการจัดการเรียนการสอนตามรายวิชา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการนิเทศและติดตามการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำผลที่ได้จากการติดตามไปพัฒนา สนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษามีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย และสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 ด้านกิจการนักเรียน จัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้มีชมรมหรือชุมนุมโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการออมและการประหยัดโดยสนับสนุนให้นักเรียนจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย จัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม โดยมีพระอาจารย์มาให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ โดยสถานศึกษาอำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่และงบประมาณ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.4 ด้านบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บุคลากรได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้บุคลากรนำความรู้ที่ได้จากการอบรมสัมมนาไปใช้ในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลักความพอประมาณความมีเหตุผล

3.5 ความสัมพันธ์ชุมชน สถานศึกษาจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านความสัมพันธ์ชุมชน โดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานภายในสถานศึกษา ด้วยการเชิญผู้นำชุมชนหรือผู้มีทักษะด้านอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ให้ความรู้กับนักเรียนในแต่ละเดือนหรือในบางครั้งสถานศึกษานำนักเรียนไปเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนเกี่ยวกับเกษตรกรรมหรือการก่อสร้างอาชีพในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและสถานศึกษามีความเข้าใจอันดีต่อกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำผลมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษากลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงอันดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีผลการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านบริหารทั่วไปอยู่ในระดับมาก และด้านที่ผลการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านกิจการนักเรียนอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของศรีชล ร้ายไพร (2558) ที่ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษานำแนวคิดด้านเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยกำหนดแผนการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยกำหนดการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของศรีนยา ดวงสัน (2547) ที่ผลการวิจัยพบว่า การจัดการกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้โดยบูรณาการ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง รวมผ่านเกณฑ์การประเมิน พบว่ามีความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ในการจัดการกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน บรรยากาศภายในชั้นเรียนมีความเป็นกันเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน มีความหลากหลายของวิธีการจัดการเรียนการสอนและการจัดการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของราชภัฏธานี กิมเสาร์ (2561) ที่ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา ควรให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาและก็นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษาเข้ารับการอบรมสัมมนาหรือศึกษาดูงาน เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ครูสร้างและพัฒนาสื่อนวัตกรรมให้เหมาะสมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการประยุกต์ใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือใช้แหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุดารัตน์ กุมขุนทด (2559) ที่ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนนโยบายและนำชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและแสดงผลงานการปฏิบัติภารกิจหน้าที่บุคลากรในสถานศึกษา

2. วิธีการพัฒนาวิธีการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย (1) ด้านบริหารทั่วไป สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการบริหารให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนปฏิบัติการประจำปี (2) ด้านวิชาการ วิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรโดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปสอดแทรกในแผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชา (3) ด้านกิจการนักเรียน สถานศึกษาควรจัดตั้งเครือข่ายการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับชุมชน (4) ด้านบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาตามแหล่งเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาดำเนินชีวิตประจำวัน (5) ความสัมพันธ์ชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธิปรกรณ์ บุญทัน (2562) ที่ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการวางแผนงาน กำหนดนโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ จัดให้มีการมอบหมายการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและนำผลการติดตามไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุง สอดคล้องกับงานวิจัยของอุณรัตน์ เสมามิ่ง (2560) ที่ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกระดับชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการกำหนดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา พัฒนาเครื่องมือการวัดผลประเมินผลที่เที่ยงตรงครอบคลุมความรู้ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้และเหมาะสมกับผู้เรียน พัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลุกฝัง ค่านิยมให้ผู้เรียนมีความพอประมาณ รู้จักประมาณตนมีเหตุผลในการปฏิบัติตนบนพื้นฐานของความมี สติปัญญาดีทางสายกลางและมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมฤทัย พงษ์พันธ์ุ (2555) ที่ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาได้ดำเนินการส่งเสริมนักเรียนให้อยู่อย่างพอเพียง โดยการจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีและผู้นำเพื่อประโยชน์ ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสถานศึกษาสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชมรมและชมรมต่างๆ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีการประยุกต์ใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจณี มุลณี (2555) ที่ผลการวิจัยพบว่า ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมครอบครัวตัวอย่างการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน จัดอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจถึงการดำเนินชีวิตตามวิถีพอเพียงของครู ส่งเสริมให้ชุมชนมีอุปนิสัยใช้ชีวิตพอเพียง มีการติดตามผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงและนำผลการประเมินไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน และมีความสอดคล้องกับการวิจัยของมานิตย์ พานแสวง (2561) ที่ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้าความรู้ ต่างๆ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการแสวงหาความรู้ มีการวางแผน ร่วมกับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงศูนย์ เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย 1) ด้านบริหารทั่วไป มีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี 2) ด้านวิชาการ มีการวิเคราะห์ หลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น สอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในรายวิชา 3) ด้านกิจการนักเรียน จัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) ด้านบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน การดำเนินชีวิตประจำวัน 5) ความสัมพันธ์ชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายสถานศึกษาโดยเชิญผู้นำ ชุมชน หรือผู้มีทักษะด้านอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ กำธร ทาเวียง (2553) ที่ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ สถานศึกษา คือ 1) จัดให้มีหน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกระดับชั้น 2) สนับสนุนการบูร ณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน 3) พัฒนาการจัดการและใช้สื่อ แหล่ง เรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) พัฒนาการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่กิจกรรมการ เรียนรู้ สถานศึกษามีการจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครอบคลุมกลุ่มสาระการเรียนรู้และครบทุกระดับชั้น ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอน โดยส่งครูเข้ารับการอบรมพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถถอดบทเรียนการเรียนรู้ตามหลัก 2 เงื่อนไข 3

หลักการ นำสู่สมดุลใน 4 มิติได้ โดยครุมีการบูรณาการสอดแทรกใช้คำถามกระตุ้นคิด ยังสอดคล้องกับผลวิจัยของสนั่น สุขเหลือ (2547) ที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน โดยการสร้างขวัญกำลังใจด้วยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมกับบุคลากรในสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สอดคล้องกับผลวิจัยของศรีพร แก้วโขง (2554) ที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องปรับวิธีการคิด พัฒนาทักษะเกี่ยวกับการบริหารงานและต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ เพื่อที่จะทำให้การบริหารวิชาการสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ กล่าวคือ มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและสังคม เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการจัดการศึกษาตลอดจนการจัดกระบวนการเรียนรู้ การประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดนโยบายการบริหารวิชาการที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้นการนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับผลวิจัยของดาหวัน หุตางกูร (2551) ที่ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาสอนภายในโรงเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมให้มีเนื้อหาที่หลากหลายขึ้นอยู่กับสภาวะภูมิสังคมแต่ละโรงเรียน เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิถีคิด ตลอดจนอุปนิสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้นักเรียนเล็งเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับผลวิจัยของนิคม กกขุนทด (2553) ที่ผลการวิจัยพบว่า ครูต้องพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในวิชาที่รับผิดชอบและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีการวางแผนการพัฒนาโดยกำหนดเป็นแผนและปฏิทินปฏิบัติงานร่วมกัน โดยครูนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรม สัมมนาไปสู่การปฏิบัติจริง มีการนิเทศ ติดตามและประเมินผล และสอดคล้องกับผลวิจัยของมงคล อินทรโชติ (2552) ที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายและการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ ทุกภาคส่วนในการสนับสนุนให้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ แนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มศูนย์เจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง โดยผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ดังนี้

1. ด้านบริหารทั่วไป สถานศึกษาจัดให้มีการประชุมร่วมกับชุมชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลของบริบทของสถานศึกษาและบริบทของชุมชน โดยจัดทำนโยบาย กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของสถานศึกษา ตัวชี้วัดความสำเร็จ การจัดสรรงบประมาณและแผนปฏิบัติการประจำปีโดยบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความชัดเจน อีกทั้งมีการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อนำผลที่ได้จากการปฏิบัติไปปรับปรุงและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

2. ด้านวิชาการ สถานศึกษามีการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนการสอนตามรายวิชา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษามีการนิเทศและติดตามการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำผลที่ได้จากการติดตามไปพัฒนา สนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษามีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย โดยสอดแทรกเงื่อนไขความรู้และความมีเหตุผลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ด้านกิจการนักเรียน สถานศึกษาจัดตั้งชุมนุมหรือชมรมที่ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนให้นักเรียนรู้จักการออมและการประหยัด จัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม โดยมีพระอาจารย์มาให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ โดยสถานศึกษาอำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่และงบประมาณ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4. ด้านบุคลากร สถานศึกษาสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บุคลากรได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและในการปฏิบัติงาน สนับสนุนให้บุคลากรนำความรู้ที่ได้จากการอบรม สัมมนาไปใช้ในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล

5. ด้านความสัมพันธ์ชุมชน สถานศึกษาจัดตั้งโครงการหรือกิจกรรมโดยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่มีทักษะด้านอาชีพเข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ความรู้กับนักเรียนในแต่ละเดือนหรือในบางครั้งสถานศึกษานำนักเรียนไปเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนเกี่ยวกับเกษตรครัวเรือนหรือการสร้างอาชีพในชุมชน ซึ่งเป็นการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและสถานศึกษามีความเข้าใจอันดีต่อกัน สรุปลักษณะที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - สถานศึกษาควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปบูรณาการในการบริหารสถานศึกษาทั้งด้านบริหารทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านบุคลากรและส่งเสริมความสัมพันธ์ชุมชน
 - ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปบูรณาการกับรายวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปดำเนินชีวิตได้
- ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - ควรศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองให้เป็นสถานศึกษาต้นแบบหรือสถานศึกษานำร่องการบริหารจัดการโดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ
 - ควรศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารสถานศึกษาบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กาญจณี มุลณี. (2555). **การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กำธร ทาเวียง. (2553). **การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดาหวัน หุตางกูร. (2551). **ประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธิปกรณ์ บุญทัน. (2562). **การพัฒนาแนวทางการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (โรงเรียนพอเพียงท้องถิ่น) สำหรับโรงเรียนสังกัดเทศบาลกลุ่มจังหวัดการศึกษาท้องถิ่นที่ 12**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นิคม กกขุนทด. (2553). **การพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

- เปรมฤทัย พงษ์พันธุ์. (2555). การบริหารสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- มงคล อินทรโชติ. (2552). การบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- มานิตย์ พานแสวง. (2561). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- ราชภรณ์ธานี กิมเสาร์. (2561). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ศรินยา ดวงสัน. (2547). การประเมินหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาริชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีชล ร้ายไพบี. (2558). ประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ศรีพร แก้วโขง. (2554). การบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในศูนย์เครือข่ายศึกษารัตนมิตรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สนั่น สุขเหลือ. (2547). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการส่งเสริมโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 – 2559). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สิริชัย วิชโรท. (2525). การพัฒนาชนบทแบบบูรณาการ : ยุทธวิธีที่เป็นความหวังเพื่อการพัฒนาชนบท. วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์. 22(1). 59-72.

- สุดารัตน์ กุมขุนทด. (2559). แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- อุณารัตน์ เสมามิ่ง. (2560). การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษา : โรงเรียนเซนต์ยอแซฟกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.